

Владимир Чуков

СОЦИАЛНО-ПЛЕМЕННА СТРУКТУРА НА ИДИЛ¹ И ПОПУЛЯРНОСТ

SOCIO-TRIBAL ISIL STRUCTURE AND POPULARITY

Abstract: It is essential socio-tribal dissection of a terrorist organization, as is isylic and whose existing combat composition climax does not exceed the most optimistic estimates 100,000 people. Furthermore, according to the CIA in the summer of 2015 fighting parts of the isylic account for between 20 000 and 31 000 people. It controls territory in which lives a population greater than that of Bulgaria. Not only about the repressive instruments through which they keep in subjection those approximately seven to eight million people.

Key words: structure, popularity, ISIL

1. Социологически измерения на влиянието на терористичната организация

С течение на времето и на вкореняването на терористичната организация в недрата на арабските общества се очертават и цифровите изражения на поддръжниците на ИДИЛ. Става въпрос за групата на гневните хора в арабските сунитски страни, рецепирали недоволството на техните едноверци в Сирия и Ирак. Социологията показва, разбира се, приблизително, относителната тежест на яростта на сунитите към тяхното политическо ръководство, от недоволството към предлаганите политически алтернативи. Според едно обобщение на резултатите от направените няколко изследвания в общества, в които са разпространени както идеите, така и структурите на ИДИЛ, се вижда, че формацията има формирано твърдо ядро и по-хлабава периферия. Анкетите са проведени през март 2015 г. от иракския Независим институт за администрация и проучване на гражданското общество, през ноември 2014 г. от Zogby Research Services, през ноември 2014 г. от Арабския институт за изследвания и политически науки в Доха, Катар, и през декември 2015 г. от форума „Фикра“ към Вашингтонския институт за блискоизточна политика.

Разбивката е на привържениците на ИДИЛ в единайсет арабски страни, в които подкрепата е нюансирана. В Ирак анкетата, проведена през ноември 2014 г. от катарското научно звено, показва, че 2% от иракчаните гледат на ИДИЛ позитивно, а други 4% – относително позитивно. Същият център прави още едно изследване през март 2015 г., което показва, че 5% от иракчаните не възприемат ИДИЛ като терористична организация. Ако се вземат статистическите данни за демографския профил на държавата от ЦРУ за същия период (32 586 000 души), то тогава поддръжниците на ИДИЛ в Ирак са между 651 720 и 1 955 160 души.

Вашингтонският институт реализира свое собствено социологическо изследване, направено в териториите, контролирани от ИДИЛ. То е проведено от сътрудника в научното звено Мункид Дахер. По разбираеми причини не е обяснена методологията и начинът, по който е извършено изследването. Знае се единствено датата на оповестяването, а именно 14 декември 2015 г. Отбелязва се, че условията на провеждането са били изключително трудни.

Авторите на изследването считат, че естеството на дадените отговори показва, че по-скоро респондентите са били искрени в своите отговори. Мнозинството от запитаните изразяват своята

¹ Ислямска Държава в Ирак и Ливанта.

неприяжен към ИДИЛ. По-интересното е как се променят мненията на хората, живеещи под контрола на ИДИЛ, с течение на времето.

В началото на месец декември 2015 г. (приблизително една година и половина след превземането на Мосул от терористите) 55% от запитаните жители на този град отговарят, че сега животът им е по-добър, отколкото преди година и половина. През юни 2015 г. едва 21% от тогава запитаните със същия въпрос, отговарят положително. Около 39% от респондентите в Мосул считат, че ИДИЛ представлява техните възгледи и интереси. Все пак тази група е чувствително по-голяма, отколкото тези 10% от жителите на града, които през юни 2014 г. дават същия отговор.

57% от жителите на Мосул биха предпочели ИДИЛ да напусне техния град. В същото време на обратното мнение са 39%, считайки, че е по-добре ИДИЛ да остане в този втори по големина иракски град. От тези 39%, подкрепящи ИДИЛ мосулци, едва 1/3 изразяват директна подкрепа за терористичната организация. Останалите просто се страхуват от жертви сред цивилното население или недоверие към САЩ, иракската армия и кюрдските въоръжени сили.

Правейки задълбочен анализ на тези чувства, мнозинството мосулци считат, че САЩ заговорнически подкрепят ИДИЛ, което е с почти 50% повече от тези, които са считали така преди 18 месеца. 48,5% от респондентите отговарят, че най-голямата опасност за тях са въздушните удари на коалицията, докато едва 37,5% възприемат ИДИЛ като по-голямата опасност. Мнозинството мосулци са против бомбардировките на САЩ, а с от жителите на града са против „Ал хашд аш шааби” – основната шиитска организация в страната и против останалите шиитски милиции. В същото време мнозинството респонденти не възприемат своите бивши местни управници, сунитските политици, в национален мащаб и правителството на Ирак като изразители на техните интереси и възгледи.

Според авторите на изследването тези резултати предполагат, че ИДИЛ е спечелила битката за сърцата и умовете на хората, живеещи в районите под неин контрол. В същото време общественото мнение там постепенно се обръща срещу тези, които се противопоставят на терористичната организация. По-голямата част от жителите на Мосул все още отхвърлят ИДИЛ, но пред тях няма реални, надеждни политически алтернативи. Те не вярват на иракските държавни институции, включително на централното правителство, армия, полиция, парламент, местни длъжностни лица и политици в Багдад. Според мосулци въоръжената опозиция срещу ИДИЛ остава неефективна в своите действия.

Изводът от изследването е, че стратегията, която следва коалицията, по-скоро помага на ИДИЛ, отколкото ѝ вреди. За да бъде успешна, е необходима подкрепа на общественото мнение. Очевидно е, че ИДИЛ няма да бъде победена само с военни действия. Очевидно е, че сунитите в Ирак остават недоволни от своето правителство в Багдад. Мункид Дахер отбелязва, че появата на ИДИЛ е „симптом за структурен дефект в самото иракско общество, а не е болест сама по себе си”. Иракските сунити трябва да бъдат убедени сами да се борят срещу ИДИЛ, в противен случай нейният разгром е невъзможен. Накратко, социологическото изследване сред респондентите, живеещи под контрол на ИДИЛ, показва недоволство сред местните хора от политическите алтернативи на терористичната организация. Малцинство са онези, които предпочитат ИДИЛ, но тази група се увеличава.²

В Сирия подкрепата за ИДИЛ е по-висока. Данните от анкета през март 2015 г. показват, че 17% от сирийците заявяват, че напълно подкрепят целите и дейностите на терористичната организация. Броят на позитивно настроените сирийци нараства, когато 27% от тях заявяват, че ИДИЛ не е терористична група. Така от общо 17 952 000 сирийци поддръжниците на ИДИЛ варират между 3 051 840 и 4 847 040 души. Интересното в случая е, че са интервюирани и 900 сирийски бежанци в Ливан, Йордания и Турция. От тази група 4% са настроени твърдо положително към терористите, а 9% в някаква степен изразяват положително мнение. Това е поредното доказателство за потенциалния риск от приемането на бежанци в Европа.

В палестинските територии показателите са сравними. Според анкета от ноември 2014 г. около 4% са твърди привърженици на ИДИЛ, а 20% – в някаква степен. Единствено в Сирия показателите са по-високи от страните в региона. На базата на общия брой палестинци (1 816 000 души в Газа и 2 731 000 на Западния бряг) поддръжниците на ИДИЛ са между 181 800 и 1 091 280 души.

² Dager, M., Zelin, A., and D. Pollock. The Islamic State: Inside Views, The Washington Institute, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-islamic-state-new-inside-views>, 17.12.2015.

Интересни са данните за Тунис. В тази средиземноморска държава се намират процентно най-много твърдите поддръжници на ИДИЛ. Проучване от ноември 2014 г. показва, че 7% е твърдото ядро на терористичната организация. За подобен феномен има обяснения. От друга страна, едва 6% от тунизийците гледат на ИДИЛ с някакви положителни чувства. Неслучайно тази арабска държава излъчва най-големия чуждестранен контингент от бойци на терористичната формация. През изследвания период населението на страната е 10 937 000 души. От тях 765 590 недвусмислено подкрепят ИДИЛ, броят нараства до 1 421 810, когато се включи и „по-меката“ периферия на терористите.

Анкетата на форума „Фикра“ от октомври 2014 г. установява, че 3% от египтяните гледат на ИДИЛ положително, много положително – 1%, а стриктно положително – 2%. Изследване от март 2015 г. вече констатира, че 4% от респондентите възприемат въпросната формация доста положително, а други 6% – относително положително. При население от 86 895 000 души в Египет, броят на поддръжниците на ИДИЛ са респективно между 260 685 и 8 689 500 души.

Твърде сходни до египетските са резултатите от изследването, осъществено през март 2015 г. от същия научен център в кралство Саудитска Арабия. Най-твърдото ядро привърженици на ИДИЛ (много положително) в страната са 2%, стриктно положително – 3%, а относително положително – 5%. Така при население 27 346 000 души, твърдото ядро поддръжници на терористите са 546 000, а периферията – 2 734 600 души.

Изследване през ноември 2014 г. в Обединените арабски емирства показва, че 13% от местното население застава зад ИДИЛ в сирийската гражданска война. Това прави 731 770 души при население от 5 629 000 души.

В Йемен приблизително 7% от населението не считат ИДИЛ за терористи, което се равнява на 1 823 710 души – привърженици на тази организация. В хашемидското кралство Йордания твърдото ядро на ИДИЛ се изчислява на 3%, а периферията – на 5%. В цифрово изражение диапазонът на поддръжниците на терористите е между 237900 и 713 700 души.

В Либия приблизително 7% от населението не възприема ИДИЛ като терористична организация, което прави приблизително 437 080 души.

В Ливан подкрепата за терористичната организация е незначителна. Според изследване на форума „Фикра“ едва 1% от сунитите в страната възприемат ИДИЛ стриктно положително. При наличие на едва 27% сунити от населението на тази държава, това означава, че едва 8578 души в Ливанската република са привърженици на тази формация. Базираният в Катар Арабски център за изследвания и политически науки достига до сходни заключения.

Ако се направи една рекапитулация на горесцитираните резултати, ще достигнем до извода, че на базата на тези единайсет изследвани страни твърдите поддръжници на ИДИЛ са 8 523 803 души. Това прави средно 5,8% подкрепа в целия арабски свят. Ако се осредни величината за всички двайсет и две страни членки на Лигата на арабските държави, ще се достигне до заключението, че изпитващите позитивни чувства към ИДИЛ са 21 460 000 души и повече от 42 550 000 души имат предимно положителен поглед към терористите от всичките 370 милиона арабско население. Авторите на изследванията се презастраховат, че може да има и статистически грешки, тъй като Вашингтонският институт излиза с изследване през юни 2015 г., в което твърди, че популярността на ИДИЛ в арабския свят е между 2-4%. Паралелно с това арабите, които гледат отрицателно на ИДИЛ, са 85%, което я прави в силна изолация от местното обществено мнение. Все пак съществува едно достатъчно твърдо и за съжаление в относителна стойност достатъчно многобройно ядро (около 7-8 милиона), което оказва силна и съзнателна съпротива срещу усилията на международната коалиция ИДИЛ да бъде унищожена.³

През април 2016 г. социологическата агенция ASDA' A Burson-Marsteller със седалище в Дубай провежда поредното изследване сред 3 500 респонденти на възраст между 18 и 24 години в шестнайсет арабски държави. Повече от 50% от тях считат, че ИДИЛ е най-голямата опасност пред тях. Преди около една година делът на хората със същия отговор е бил 37%. В същото време на въпрос дали биха подкрепили насилията на терористичната организация, 78% отговарят отрицателно, а 13% – положително. Около 25% от допитаните са на мнение, че основната причина за популярността на

³ **Mauro, R.** ISIS Has UP to 42 Million Supporters in the Arab World, The Clarion Project, <http://www.clarionproject.org/analysis/isis-has-least-42-million-supporters-arab-world#>, 28.06.2015.

ИДИЛ е високата безработица сред арабската младеж. Според водещия анкетата социолог Хасан Хасан повечето младежи не харесват ИДИЛ, но ключът на нейната сила е в това, че тя предлага решения на конкретни проблеми.”⁴

Очевидно сунитските екстремисти имат в някаква степен симпатиите на хората, които те управляват. По-скоро може да се говори за тяхната търпимост към подобен тип условия на живот. Така например бившият строителен предприемач от град Рамади, окупиран от ИДИЛ през периода май-декември 2015 г., иракчанинът Рашид Батал, изхарчил за шест месеца парите си в Ербил, бягайки от терористите, отбелязва пред репортер на лондонския вестник „Ал Хаят”: Дали е по-добре да живеете под контрола на чуждите войски?” Той мисли за завръщане в родното място дори в условията на управление на ИДИЛ, добавяйки: „Този, който е положил клетва за вярност към ИДИЛ, не живее ли нормално?” Интересното е, че повечето хора от неговите шейсет служители са останали в Рамади въпреки терора на сунитските екстремисти. Половината от тях са положили клетва за вярност към ИДИЛ и са станали бойци на терористичната организация. Оказва се, че в това си ново качество получават два пъти повече, отколкото им е плащал Батал. Останалите са емигрирали или просто си стоят по домовете.

2. Сунитските племена – хранителна среда за религиозния екстремизъм и ИДИЛ

Интересното в случая е силното влияние на лидерите на местните племена, които определят социалното поведение на отделните индивиди. Появата и оцеляването на ИДИЛ именно на територията на Северозападен Ирак и Североизточна Сирия показва спецификата на социалната структура на тамошното население. Според Салех Илияс племето е основната социално-политическа клетка в тази част на двете арабски страни. То обаче не е бойна единица. Очевидно обаче степента на „милитаризиране” на племенната клетка също е въпрос на специфика, тъй като опитът на *маджалис ас сахуа*, комитетите на пробуждането, е успешен в провинция Анбар за разлика от съседната провинция Неневия. Терористите от ИДИЛ използват бруталността и агресията срещу шейховете на онези племена, които се противопоставят на терористичните им действия. В Ирак съществува управленческа традиция, когато централната власт отслабва, тя да се обърне към местен, най-вече племенен ресурс за нейната компенсация. По този начин процедира през 2003 г. бившият диктатор Саддам Хюсеин, сближавайки се с местните шейхове. Същото правят и терористите от ИДИЛ. Те се опитват да флиртуват с племенните вождове в големите градове, по-специално в Мосул.⁵

Принципно, Северна Африка и Близкият Изток са два региона, които географски минават под общ политически знаменател, артикулиран като „арабски свят”. В същото време техният социален генезис се различава като устройство и като йерархизация. Това се отразява респективно и върху властта като формула и устойчив баланс. В Северна Африка доминиращ е трибализмът и повечето местни общества са своеобразни племенни федерации. Спойващият обществен компонент е ислямът.

В Близкия Изток е по-скоро обратното. Тамошните общества са по-скоро конгломерати от конфесионални групи – сунити, шиити (исмаилити или джаафарити), алауити, друзи, християни (източноправославни или католици-маронити) и т.н. Спойващият компонент е принадлежността към арабския етнос. Това предполага и предимството на арабизма и неговите идейни реминисценции – национализъм, панарабизъм и други идеологически разцветки. Това се дължи на близостта до свещения за трите религии град Йерусалим, който е обект на култ и „магнит” на хилядолетни миграционни процеси. За това допринасят и плодородните земи около него, гарантирали поминък на заселниците през вековете. Центърът на световните монотеистични религии формира специфичната социална кохерентност и силно религиозен генезис на населението, живеещо в негова непосредствена близост. Свенията генерира мобилизационни импулси, които форматират компактни и сравнително огромни социални групи. Конфесията предполага милионна общност.⁶

⁴ *Дааш акбар тадахен фи назар ал шабаб ал араби*, ИДИЛ е най-голямото предизвикателство в погледа на арабските младежи, Ас Сафир, <http://assafir.com/Article/5/486642>, 13.04.2016.

⁵ *Илияс, С. Ала кхута Саддам... дааш юлджа ала ал ашаир кабла мааракат ал хасам*, По примера на Саддам... ИДИЛ се обявя на племената преди решаващата битка, Ал Монитор, <http://www.al-monitor.com/pulse/ar/originals/2015/04/iraq-is-pledge-allegiance-baghdadi-tribes-al-hadideen.html>, 05.11.2015

⁶ *Eikelman, D. Les tribus et les mouvements islamiques en Afrique du Nord et au Moyen-Orient*, в *La constante "tribu"*, variations arabo-musulmanes, Hosham Dawod, Demopolis, 2013.

В същото време териториите, контролирани от ИДИЛ, се различават от надиплената конфесионална мозайка, характерна за останалата част в Близкия Изток. Ако се погледне картата на влиянието на ИДИЛ в сирийските и иракските територии, ще се открие, че то започва там, където силното влияние на религиозния център намалява. Тя по-скоро прилича на северноафриканския ареал, където надделява племенната тенденция над религиозната. Така ИДИЛ се настанява върху своеобразен племенен „анклав“, в който религията (дори в нейния краен салафитски вариант) е субсидиарен елемент.

Съществува и втори фактор, влияещ за формирането на аморфния социален състав на населението, подкрепящо ИДИЛ. Става въпрос за основния поминък, който е в пряка зависимост от релефа, терена и водните ресурси. Сякаш с настъпването на пустинята се променя и съзнанието и поведението на местното население. Социалният преход „градска среда – аграрна среда“, ноторен за дихотомията голям град – околност, е приложим и за цялата територия на страната, а именно „плодородна, градска Западна Сирия – бедна, аграрна и пустинна Източна Сирия“. Изключително добра илюстрация за ефективността на въпросната социална матрица е разпределението на военните сили в и около провинциалните центрове или в големите градове в Източна Сирия – Дейрезор, Камишли и Хасаке. Последните са своеобразни географски, но и социални „оазиси“. В тях сирийското правителство е запазило малки военни анклави, отстояващи атаките на вкоренените в околните бедуинско-аграрни райони джихадисти от ИДИЛ. Режимът се опира на подкрепата на отделни родове в селището, които в миналото са били тясно свързани с него. Такъв е например с отделни родове на арабското племе тай, чийто лидер, шейх Мохамед Фарес, е депутат в сирийския парламент в Дамаск и едновременно с това ръководител на милицията „Народна армия“ в Камишли. Последната поделва контрола в града заедно с прокюрдската милиция „Частни за народна защита“.⁷

Лидерите на ИДИЛ изработват добре осмислен модел за навлизането си в специфичната племенна тъкан, монополизирала социалните структури в Източна Сирия. Според местни източници около 35% от сирийците имат своята племенна идентичност, което съответства на огромен контингент от хора – между шест и осем милиона души. Прави впечатление, че терористичната организация насочва своя поглед към племената, които вече са минали на страната на опозицията, а не към онези, които остават верни на властта в Дамаск. Макар и потенциален обект на привличане, последната група идва на второ място. Това става чрез стимулирането на разцепление в специфичната общност, на съперничество между отделните роднини, конкуриращи се за лидерството на племето или на рода. Така например ИДИЛ застава зад шейх Мохамед Найеф, който е племенник и съперник на шейх Мохамед Фарес, проправителствено настроен лидер на влиятелното в Североизточна Сирия племе тай.

3. Инструменти за навлизането в племенната социална тъкан

В своето детайлно изследване „Ислямска държава и арабските племена в Източна Сирия“ двамата сирийски експерти Хиян Дукхан и Санан Хауат обобщават три основни инструмента, чрез които ИДИЛ привлича местната племенна маса. Става въпрос за:

- а) гарантиране на защита;
- б) икономически стимули;
- в) сплашване.

Те фокусират своето внимание върху личния акцент в релацията племена – власт в Сирия. Силната държава по време на управлението на Хафез Асад кара племената да се превърнат в надежден стожер на режима в битката му срещу МБ и кюрдите. С идването на власт на Башар Асад през 2000 г. обаче редица местни племенни лидери възприемат за невалидна клетвата за вярност, дадена на неговия баща. Изключителните зверства, извършени от ИДИЛ, се трансформират в репер на новоизгриващата в Северна Сирия власт в масовото местно колективно обществено съзнание. Масовото клане през лятото на 2014 година на повече от 900 члена на племето шайтат (публично обезглавяване или посичане) е не само наказание на непокорните, но и доказване на реалния политически управник в тази част на страната.⁸

⁷ Ахам ал ахдат уа ат татаурат фи сурия... Най-важните събития и техният развой в Сирия, Дампрес, http://www.dampress.net/mobile/?page=show_det&category_id=6&id=64149, 28.09.2015.

⁸ Дааш юкасам ал ашаир ас суния фи сурия уа ал ирак, ИДИЛ разделя сунитските племена в Сирия и Ирак, ал Араб уа ал аалем, <http://www.alghad.com/articles/880350>, 5.07.2015.

ИДИЛ прилага различни подходи на инфилтриране в племената в различните провинции. Така например жителят на град Ракка Мустафа ал Бариджи съобщава, че когато ИДИЛ превземат неговия роден град от фронта „ал Нусра”, бързо се ориентира към лидерите на отделните племена. Лидерите на терористичната формация прилагат принципа на „тоягата или моркова”. Първото племе, което полага клетва за вярност към Абу Бакър ал Багдади, е именно неговото – ал баридж. Шейхът е „купен” с пари и с гарантиране на неговото място в местното общество. Младешите от това племе се превръщат в гръбнак на първия наказателен отряд на ИДИЛ в провинция Ракка, изпълняващ рекета срещу другите племена в региона. Така с течение на времето полагат клетва за вярност племената аджил, буджабер, сабкха, афадила, буасаф, ханада, шабал, сакхани, хауат, рушамар и други.⁹ Същият подход на изнудване е приложен и спрямо племената в източната част на провинция Халеб като племето бубна в град Манбидж, племето кхафаджа в Маскана, както и родовете бари, хадидин и наамат. Разликата обаче е, че в този регион те се отричат от своята лоялност, дадена към режима, а не към бунтовниците, но отново срещу предоставени материални облаги. Всъщност основният стимул за промяната в поведението на племената не е някаква идеологическа обвързаност или дадена перспективна политическа визия, а елементарен материален интерес. В конкретния случай ИДИЛ възприема вече прилагания от режима подход, който дори се разнообразява с бракове по сметка. Така например бившият президент Хафез Асад ожени сина си Махер, който командва дълго време една от най-важните части на елитната Републиканска гвардия, за дъщеря на шейха на племето кхадаан – едно от най-влиятелните в Източна Сирия.¹⁰

Работата на ИДИЛ с племената в провинциите Ракка и Източен Халеб е целенасочена и добре организирана. Лидерите дори създават специален диван, назначавайки човек от племето, първо засвидетелствало лоялността си към терористите – ал баридж. За ръководител е определен някой си Тубад, с полево прозвище Абу Шамил. Все пак въпросната структура се превръща по-скоро в част от структурата за сигурност на формацията, отколкото реално действаща социално-административна институция.

Приобщаването на племената в съседната провинция Дейрезор към структурата на терористичната организация придобива друг облик в сравнение с дейността на ИДИЛ в Ракка и Източен Халеб. Причината е, че паралелно с активизирането на трафика на чуждестранните бойци – носители на компоненти на западната култура, в тези региони се наблюдава относително по-висока степен на „огражданяване” и относително по-активно навлизане на модерни социални поведенчески компоненти в местното общество. Според жителя в едно от селищата в провинция Дейрезор, Ибада ад Дири, двете големи племена в аграрната част на областта, а именно акидат и бакара, запазват силно своя бедуински характер. Те се отличават с неуседналия характер на своя живот, което затруднява изключително контактите на властта с тях.¹¹ В случая ИДИЛ отново възприема силно „деидеологизирания” и силно материалния подход на бившия режим, за да ги привлече на своя страна. По време на своето управление Хафез Асад поощрява местните младежи да встъпват в армията, което заздравява връзките на цялото племе с властта. Така например град Мухсен в провинция Дейрезор е известен като рождено място на множество офицери в сирийската армия. Същото предприемат и лидерите на ИДИЛ. Те ги привличат като полеви командири в своите бойни части. Кореспондентът на сирийския опозиционен сайт „кулюна шурака” в Дейрезор, Насър ал Касем, потвърждава факта, че причината за масовото дезертъорство на ръководни кадри, втори ешалон от ИДИЛ в провинцията през втората

⁹ Салама, Х. *Ашаир сурия баат дааи...уа окхра ал иракия сатухарибуху*, Сирийски племена положиха клетва за вярност към ИДИЛ...и други иракски ще се бият срещу него, Ал Хаят, <http://www.alhayat.com/Articles/3523072/>, 11.07.2014.

¹⁰ Съдбата на Махер Асад остава неясна след появилата се непотвърдена информация през март 2016 г., че той е бил отстранен от своя пост, вследствие на опит за преврат срещу брат си Башар Асад. За повече информация виж: https://www.facebook.com/akhbar.lattakia?ref=br_rs.

¹¹ Суид, Р. *Маарик касаб ал ашаир ас сурия бейна ан низам, ал моарада уа ал кхаридж*, Битки за привличането на сирийските племена между режима, опозицията и чужбина, ал Араби ал джадид, <http://www.alaraby.co.uk/politics/2015/7/4/>, 4.07.2015.

половина на 2015 година, се дължи на факта, че техният единствен стимул за встъпването им в терористичната организация са „парите, постове и властолюбието, а не толкова промитите мозъци“.¹²

Но не осигуряването на постове и привилегии в структурите на ИДИЛ са основният инструмент за привличане на бедуините от Дейрезор. Шейховете са привлечени предимно от предоставянето на възможно най-изгодни условия за експлоатация на местните нефтени кладенци. Както отбелязва един от вождовете на племето бусарая, ИДИЛ формулира по-добра оферта за използването на местния нефт в сравнение с конкурентния фронт „ал Нусра“. Това автоматично прави местните племена съюзници на ИДИЛ срещу останалите милиции, било то конкурентите от „ал Нусра“ или от отделните милиции на ССА. Така лоялността към ИДИЛ в тази провинция е скрепена с откровено икономическо споразумение, което превръща самия акт в откровена сделка. Става въпрос за политическа лоялност срещу икономически облаги. Всъщност благодарение на умелата си политика на балансиране на материалните интереси в района, ИДИЛ успява да превърне местните племена в охрана на нефтените полета джафра и кунику, както и на кладенците кхашам и джадид ал акидат. По този начин въоръжените сблъсъци между ИДИЛ и „ал Нусра“ през 2013 г. в тази провинция се превръщат практически в битка между племената бакир и буджамал, респективно положили клетва за вярност към двете най-големи джихадистки групировки в Сирия за стопанисването на гореспоменатите нефтени находища.¹³

Подобни престрелки се водят между племената на ИДИЛ и тези, които подкрепят ССА за контрола върху нефтените полета омар и тим, както и върху газопровода, преминаващ в пустинята. Последният е оценяван на милиарди долари. По този начин ИДИЛ успява да привлече на своя страна всички племена в района в битката срещу „ал Нусра“, достигайки до граничния град Букамал.¹⁴

4. Разлика между племената в Сирия и Ирак

Трибалистичната ситуация в съседен Ирак е по-различна в сравнение с тази в Сирия. Причината е в различния генезис на нациообразуването и на компонентите на държавния естаблишмент. Подобна хипотеза има своя исторически ракурс (династията Омаяди срещу династията Абасиди), но също така и чисто съвременни-материални измерения. Брутният вътрешен продукт на Ирак е бил винаги по-голям от този на Сирия, което ѝ позволява да създаде по-силна държавност, най-вече по отношение на силовите институции (армия, полиция, разузнаване и други). Неслучайно, макар и управлявани дълго време от една и съща партия АСП Баас, ръководствата им бяха възприемани като „братята – врагове“. В Ирак облагодетелстваното малцинство е сунитското, раздробено на множество племена и кланове. Благодарение на дългия престой във властта, то доброволно или не, силно отслабва патронажно-клиентелната връзка между отделните членове, предавайки я на държавата. Последната „изсмука“ племената в частта им на традиционна лоялност към шейха или на чувство за принадлежност към определена територия. Подобна тенденция е видимо осезаема по отношение на по-малките и по-слаби племена. Класически пример е племето на бившия диктатор Саддам Хюсеин – бунусейр. Лесно „примамено“ от държавата до 2003 г. с постове (армията и партията Баас), материални облаги, регионално внимание и трудно „адаптиращото се“ с отношенията с новото шиитско управление,

¹² Журналистът публикува списък с документно потвърдени 23 имена на ръководни кадри, втори ешалон, на терористичната организация ИДИЛ от сирийския провинциален център Дейрезор. Всички са родом от този град или от по-малки селища в тази провинция. Сред тях има един тунизиец и един египтянин. Те са дезертирали от редовете на екстремистката формация през втората половина на 2015 г. Половината са били полеви командири или ръководители в репресивната религиозна полиция, а другата половина са заемали ръководни постове във финансово-административните структури. Според информацията на сайта десет от терористите са с неизвестно местоположение, осем – в Турция (един се готви да емигрира в Германия), а останалите пет са вече в Германия. За терористите се дават различни детайли – позиция в ИДИЛ, членство в бойна група и други. За един от тях се информира, че с откраднат паспорт е влязъл в Турция, а оттам и в Германия. Преди месец служби на западни страни изразиха безпокойство, че около 15 000 редовни паспорта са били откраднати в няколко провинции в Сирия. Една от тях е Дейрезор. За повече информация виж: **Ал Касим, Н. Моозамухум хараба иля туркия.....** Повечето избягаха в Турция, Кулюна шурака, <http://all4syria.info/Archive/282811>, 1.01.2016.

¹³ **Масту, М. Ал ашаир ас сурия.... даур гаиб фи харб ала дааш**, Сирийските племена...отсъстващата роля във войната срещу ИДИЛ, ал Хурра, <http://www.alhurra.com/content/syria-conflict-tribes-role-war-on-isis/261867.html>, 19.11.2014.

¹⁴ Пак там.

то бързо предаде ключовете на управлението на родното място на Саддам Тикрит в ръцете на терористите от ИДИЛ. Същото поведение има неговото съюзническо племе буаджил, населяващо също територията около Тикрит. То е известно с факта, че хиляди негови членове са били на служба в елитната Републиканска гвардия и разузнаването до 2003 г. Лишена от тях от новата власт, значителна част от младежите се радикализират и търсят новия „държавен гръб“. Те са известни на местните хора, че през 2014 г. техни представители извършват масовото клане на иракски военносслужещи – шиити във военната база Спайкър до Тикрит. Сред проИДИЛ сунитските арабски племена е и ибид, населяващо предимно град Мосул. Интересното е, че всички те са малобройни.

По-големите и значими иракски сунитски племена предпочитат да оставят резервна вратичка за своите маневри към властта. Те запазват частично взаимоотношенията си с централното правителство в Багдад, както и с властта в Аман, Анкара, Риад, а дори и със САЩ. Благодарение на множеството кланове (някои дори шиитски) и огромната територия, която населяват, този тип племена не действат като единен субект пред различните политически и военни предизвикателства.¹⁵ Особено в провинция Анбар често те се колебаят каква позиция да заемат, подкрепя на правителството или на ИДИЛ.

5. Битката срещу трибализма – битка срещу ИДИЛ

Като държава с по-развита социална инфраструктура в Ирак остава висящ въпросът дали племената наистина формират оперативна социална рамка, или просто по-скоро са носители на генеалогичен белег. Не са ли изгубили те своя „суверенитет“ върху бившите си членове, за което им напомня единствено тяхното име? С трибалистичната принадлежност се оперира като инструмент за личностна инвестиция при търсенето на облаги, който бързо се захвърля, ако го налагат обстоятелствата. Все пак надделява мнението, че в Ирак до голяма степен племето е предало своите компетенции на държавата. Така например виждаме, че дори при парламентарни избори не всички членове на едно племе подкрепят своя шейх, ако той е кандидат за парламента в Багдад. Според френския изследовател Морис Годлие пълното преимущество на *ал асабия ал кабалия*, трибалистичният дух е бил факт до средата на ХХ век. Сега то е предадено на държавата или на отделен индивид.¹⁶ Още по-активен процес на детрибализация протича през периода 2003 – 2008, когато реперът на властта в Багдад се трансформира в няколко форми. Битката на американските военни срещу Ал Кайда през периода 2006 – 2008 се изразява в опита на „изкъртването на зъбите“ на остатъчната племенна автономия и окончателното ѝ предаване на държавата. Създаването на близо 100 000 армия от сунитските племена от т.нар. *маджалис ас сахуа ал кабалия*, комитети на племенното пробуждане в битката срещу външните радикали, е в значителна степен израз на желанието за възраждането на бившата Републиканска гвардия в тяхно лице. Тази позиция е споделена от повечето многобройни племена, за разлика от малобройните, чиито предпочитания клонят към радикалите от ИДИЛ. Въсъщност на арената на иракския трибализъм в периода след 2003 г. стана ясен сблъсък между универсализирането на политическите представи на сунитските племена, персонифицирани от полевия емир, излъчен от Ал Кайда, и прагматизирането на политическия ракурс, олицетворен от профила на племенния шейх. Ал Кайда посочва пътя към бог чрез неясната *умма* (общност от вярващи – бел. авт.), докато ИДИЛ – чрез халифата с конкретни структурно-административни очертания. Именно това успяха да доловят американските военни, което беше ключът към успешното маргинализиране на Ал Кайда през периода 2006 – 2008 година. Битката за спечелването на умовете и сърцата на племената не беше единствено финансово-материална, но и психологическа. Причина за това е фактът, че самата Ал Кайда е религиозен имагинерен проект за разлика от ИДИЛ, който е конкретен, релевантно политико-военен, с ясни национални очертания проект. Според известния иракски антрополог и изследовател на иракските трибалистични общности Хишам Дауд местните племена могат да бъдат класифицирани на три основни групи:

1. Първата, която е трибалистичният гръбнак на ИДИЛ, е съставена от онези племена, които принципно никога не са приемали създадената през 2003 г. нова иракска държавност. Става въпрос за

¹⁵ Digard, J.-P. Tribus, maisons, Etats: modernité de la parenté arabe, L'homme, 2003, № 166.

¹⁶ Godlier, M. La constante „tribu“, variations arabo-musulmanes, sous la direction de Hosham Dawod, Editions Demopolis, avec le soutien de la Fondation Maison des sciences de l'homme, 288 p.

племената джамалия, халебча, буйса, азда и машада в провинция Анбар, буаджил, бунусейр, някои кланове на джабур и обейд в провинциите Салахедин и Неневи. Нахлуването на шиитите и кюрдите в активния иракски политически живот и практически налагането на техния монопол върху властта силно предразположи тези племенни формирания към субверсивните структури, различни ислямистки групи и ИДИЛ, в която именно те заеха желаните места на всички нива и сектори на управленческото тяло на терористичната организация. Въпросните племена направиха добре аргументирания скок от бившия авторитарен баасизъм към радикалния джихадизъм.

2. Втората група е амалгамата от племена, създали Военния съвет на племенните бунтовници. Тя има антиправителствено поведение, но не е част от ИДИЛ. Неин ръководител е шейх Али Сюлейман, един от шейховете на голямото сунитско племе дулейм и действа в провинциите Салахедин, Анбар и Неневи, както и в Киркук и в Дияла.¹⁷

3. Третата група племена е тази, която е враждебно настроена към ИДИЛ и ясно сътрудничи с правителството в Багдад. Трансформацията е очевидна след смяната на премиера Нури ал Малики с неговия наследник Хайдар ал Ибади. Аспирациите на САЩ са тази група да се обособи като самостоятелна бойна единица, отделяйки на техните шейхове специално политическо внимание и независима от правителството военна помощ. Такива са племената бунимър (Хит), буфахед (Рамади), буалуан (Рамади), бударадж, някои кланове на джабур, някои кланове на обейд, буджугайфа (Хадита), буйса (Фалуджа), буджанабис (Фалуджа) и други, които дадоха хиляди жертви в битката срещу джихадистите от ИДИЛ. Те формираха и гръбнакът на комитетите на пробуждането.¹⁸ Въпросните трибалистични групи натрупаха своя боен опит, противопоставяйки се срещу нейния предшественик ИДИ. Градовете Рамади, Хит, ал Кайм и Хадита и техните племена се превърнаха в бастионите на комитетите на пробуждането. Неслучайно те бяха сред първите, които се освободиха от окупацията на ИДИЛ.¹⁹ Изключително сложна беше военна операция за изтласкването на терористите от Рамади. Американското командване не се съгласи да даде ход на военните действия, докато не беше формирана милиция от местните племена.²⁰ Те запълниха вакуума, оставен от ИДИЛ след напускането на нейните бойци. Нейното ядро беше попълнено от представители на племената бунимър и джабур. Основният проблем в тази група племена е, че няма единна визия за бъдещето на иракската държава, а още по-малко за своята роля в нея. След многобройните контакти със САЩ, както и вътрешно-племенни консултации те се разделят между три политически алтернативи, а именно – независимост, федерална структура или по-активна роля в рамките на унитарна иракска държава. Подобна диференциация влияе и върху степента на резистентност срещу терористите, моделирайки по различен начин възприятието в съзнанието на антиИДИЛ сунитите на основното публично взаимоотношение племе – държава.

Заклучение

Всички терористични организации разбират значението на подкрепата на местните племена за техните каузи. Изглежда, че ИДИЛ е възприела част от опита на Ал Кайда в контактите с тези огромни трибалистични маси. Очевидно ръководството е разбрало, че една от причините за неуспеха на ИДИ е неговата бруталност към местното население, особено при прилагането на най-одиозните форми на шариат (особено в наказателното право). Още по-значима грешка е, че редица племенни шейхове са възприемани като конкуренти и като заплаха за съществуването на самата организация. Това е големият резерв от силни сунитски племена в двете близоизточни държави, които трябва да

¹⁷ Anbar Witnesses Political Divide Amid Ongoing Clashes, Al Monitor, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/iraq-anbar-political-divide-ongoing-military-operations.html#?v=1362363401000?v=1362363401000?>, 7.02.2014.

¹⁸ Dawod, H. The Sunni Tribes in Iraq: Between Local Power, the International Coalition and Islamic State, NOREF, Report, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Sunni%20tribes%20in%20Iraq.pdf>, September 2015.

¹⁹ Garstein-Ross, D., S., Jansen. The Role of Iraqi Tribes after the Islamic State's Ascendance, Military Review, http://www.defenddemocracy.org/content/uploads/documents/The_Role_of_Iraqi_Tribes_After_the_Islamic_States_Ascendance.pdf, July-August 2015.

²⁰ US-Iranian-Russian-Iraqi offensive Launched to Recover Ramadi, Debka, <http://www.debka.com/article/25102/US-Iranian-Russian-Iraqi-offensive-launched-to-recover-Ramadi-from-ISIS>, 22.12.2015.

бъдат използвани в борбата срещу екстремистката организация. В същото време в Ирак и в Сирия държавата предпочита да се опре на несунитски бойни структури, формирайки мощни шиитски милиции, дори попълнени с чужденци от Пакистан, Ливан, Афганистан и други. Това действие събужда ревността на сунитите, а от там захранва и удължава агонията на терористите от ИДИЛ.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Ал Касим, Н.** *Моозамухум хараба иля туркия.....* Повечето избягаха в Турция, Кулюна шурака, <http://all4syria.info/Archive/282811>, 1.01.2016. // **Al Kasim, N.** *Moozamuhum haraba ilya turkiya.....* Povecheto izbyagaha v Turtsiya, Kulyuna shuraka, <http://all4syria.info/Archive/282811>, 1.01.2016.

2. *Ахам ал ахдат уа ат татаурат фи сурия.....* Най-важните събития и техният развой в Сирия, Дампрес, http://www.dampres.net/mobile/?page=show_det&category_id=6&id=64149, 28.09.2015. // *Aham al ahdad ua at tataurat fi suriya.....* Nay-vazhnite sabitiya i tehniya razvoy v Siriya, Dampres, http://www.dampres.net/mobile/?page=show_det&category_id=6&id=64149, 28.09.2015.

3. *Дааш акбар тадахен фи назар ал шабаб ал араби*, ИДИЛ е най-голямото предизвикателство в погледа на арабските младежи, Ас Сафир, <http://assafir.com/Article/5/486642>, 13.04.2016. // *Daash akbar tadahen fi nazar al shabab al arabi*, IDIL e nay-golyamoto predizvikelstvo v pogleda na arabskite mladezhi, As Safir, <http://assafir.com/Article/5/486642>, 13.04.2016.

4. *Дааш юкасам ал ашаир ас суния фи сурия уа ал ирак*, ИДИЛ разделя сунитските племена в Сирия и Ирак, ал Араб уа ал аалем, <http://www.alghad.com/articles/880350>, 5.07.2015. // *Daash yukasam al ashair as suniya fi suriya ua al irak*, IDIL razdelya sunitskite plemena v Siriya i Irak, al Arab ua al aalem, <http://www.alghad.com/articles/880350>, 5.07.2015.

5. **Илияс, С.** *Ала кхута Саддам... дааш юлджа ала ал ашаир кабла мааракат ал хасам*, По примера на Саддам... ИДИЛ се обляга на племената преди решаващата битка, Ал Монитор, <http://www.al-monitor.com/pulse/ar/originals/2015/04/iraq-is-pledge-allegiance-baghdadi-tribes-al-hadideen.html>, 05.11.2015 Eikelman, D., *Les tribus et les mouvements islamiques en Afrique du Nord et au Moyen-Orient*, в *La constante "tribu", variations arabo-musulmanes*, Hosham Dawod, Demopolis, 2013. // **Ilyas, S.** *Ala khuta Saddam... daash yuldzha ala al ashair kabla maarakat al hasam*, По примера на Саддам... IDIL se oblyaga na plemenata predi reshavashkata bitka, Al Monitor, <http://www.al-monitor.com/pulse/ar/originals/2015/04/iraq-is-pledge-allegiance-baghdadi-tribes-al-hadideen.html>, 05.11.2015 Eikelman, D., *Les tribus et les mouvements islamiques en Afrique du Nord et au Moyen-Orient*, в *La constante "tribu", variations arabo-musulmanes*, Hosham Dawod, Demopolis, 2013.

6. **Масту, М.** *Ал ашаир ас сурия... даур гаиб фи харб ала дааш*, Сирийските племена...отсъстващата роля във войната срещу ИДИЛ, ал Хурра, <http://www.alhurra.com/content/syria-conflict-tribes-role-war-on-isis/261867.html>, 19.11.2014. // **Mastu, M.** *Al ashair as suriya... daur gaib fi harb ala daash*, Siriyskite plemena...otsstavshata rolya vav voynata sreshtu IDIL, al Hurra, <http://www.alhurra.com/content/syria-conflict-tribes-role-war-on-isis/261867.html>, 19.11.2014.

7. **Салама, Х.** *Ашаир сурия баат дааш...уа окхра ал иракия сатухарибуху*, Сирийски племена положиха клетва за вяност към ИДИЛ...и други иракски ще се бият срещу него, Ал Хаят, <http://www.alhayat.com/Articles/3523072/>, 11.07.2014. // **Salama, H.** *Ashair suriya baat daash...ua okhra al irakiya satuharibuhu*, Siriyski plemena polozhiha kletva za vyarnost kam IDIL...i drugi irakski shte se biyat sreshtu nego, Al Hayat, <http://www.alhayat.com/Articles/3523072/>, 11.07.2014.

8. **Сунд, Р.** *Маарик касаб ал ашаир ас сурия бейна ан низам, ал моарада уа ал кхаридж*, Битки за привличането на сирийските племена между режима, опозицията и чужбина, ал Араби ал джадид, <http://www.alaraby.co.uk/politics/2015/7/4/>, 4.07.2015. // **Suid, R.** *Maarik kasab al ashair as suriya beyna an nizam, al moarada ua al kharidzh*, Bitki za privlichaneto na siriyskite plemena mezhdur rezhima, opozitsiyata i chuzhbina, al Arabi al dzhadid, <http://www.alaraby.co.uk/politics/2015/7/4/>, 4.07.2015.

9. *Anbar Witnesses Political Divide Amid Ongoing Clashes*, Al Monitor, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/03/iraq-anbar-political-divide-ongoing-military-operations.html#?v=1362363401000?v=1362363401000?>, 7.02.2014.

10. **Dager, M., Zelin, A., and D. Pollock.** *The Islamic State: Inside Views*, The Washington Institute, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-islamic-state-new-inside-views>, 17.12.2015.

11. **Dawod, H.** *The Sunni Tribes in Iraq: Between Local Power, the International Coalition and Islamic State*, NOREF, Report, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Sunni%20tribes%20in%20Iraq.pdf>, September 2015.

12. **Digard, J.-P.** Tribus, maisons, Etats: modernite da la parente arabe, L'homme, 2003, № 166.
13. **Garstein-Ross, D., S., Jansen.** The Role of Iraqi Tribes after the Islamic State's Ascendance, Military Review, http://www.defenddemocracy.org/content/uploads/documents/The_Role_of_Iraqi_Tribes_After_the_Islamic_States_Ascendance.pdf , July-August 2015.
14. **Godlier, M.** *La constante "tribu", variations arabo-musulmanes*, sous la direction de Hosham Dawod, Editions Demopolis, avec le soutien de la Fondation Maison des sciences de l'homme, p. 288.
15. https://www.facebook.com/akhbar.lattakia?ref=br_rs.
16. **Mauro, R.** ISIS Has UP to 42 Million Supporters in the Arab World, The Clarion Project, <http://www.clarionproject.org/analysis/isis-has-least-42-million-supporters-arab-world#>, 28.06.2015.
17. US-Iranian-Russian-Iraqi offensive Launched to Recover Ramadi, Debka, <http://www.debka.com/article/25102/US-Iranian-Russian-Iraqi-offensive-launched-to-recover-Ramadi-from-ISIS>, 22.12.2015.
18. **Walsh., M.** SIS Can Muster 20 000 to 31 5000 Fighters, Triple Previous Estimates: CIA, Daily News, <http://www.nydailynews.com/news/world/isis-muster-20-000-31-500-fighters-triple-previous-estimates-cia-article-1.1937563>, 2.09.2015)